

are depicted, contradictions between the traditional, official conception of education and education, and approaches that have taken Western Western pedagogy and European school experience as a model.

Analysis of life and activity, literary works of writers and teachers gives us the opportunity to conclude that education, civic consciousness, patriotism, devotion to the interests of the people are inherent, first of all, by the artists themselves. Analyzing literary works of public and educational activities, we see that they are saturated with various educational situations, characters, views, actions of people who lived in the first half of the twentieth century in the territories of modern Western Ukraine.

The educational activity of Western Ukrainian writers-teachers of the end of the XIX – 30s of the XX century, who worked and worked in the schools of Western Ukraine, is a reliable source of information about the development of schooling in this historical period. The construction of educational work in the period under study required enterprising, dedicated people who would take the lead in this process into their own hands, and the means to ensure the implementation of the tasks.

According to the results of the study, the activities of public cultural, educational and pedagogical institutions, founded and headed by prominent representatives of the Western Ukrainian intelligentsia: educators, writers and educational figures of Western Ukraine, had an important role in the implementation of educational and educational tasks and the formation of pedagogical and educational guidelines.

Key words: education, writer-teachers, Western Ukraine, work, schooling.

Дата надходження статті: 17.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Білавич Г. В.

УДК 378.14(410)''19/20'':656.61(043) K78

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.76>

Красновська І. П.*,

orcid.org/0000-0003-1258-0754

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНЦІЯ» І «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У ДОСЛІДЖЕННЯХ НАУКОВЦІВ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті окреслено витoki компетентнісної освіти з 1960-х років минулого століття у Великобританії, Німеччині та Сполучених Штатах Америки, зазначено умовний поділ процесу становлення трьох етапів компетентнісної освіти, проаналізовано та теоретично обґрунтовано поняття «компетенція» та «компетентність». Використовуючи наукові праці вчених, здійснена спроба визначити, що компетенція – це знання, уміння та навички, що виявляються в різних життєвих ситуаціях і якими особистість повинна оволодіти в межах конкретної установи. Компетентність розглядається не просто як володіння знаннями, а як інтегративне поєднання теоретичних знань, практичних умінь і навичок, мотивації, особистісних цінностей, якостей та забезпечує спроможність людини виконувати певну діяльність. Компетентний спеціаліст буде застосовувати той метод, який найбільше підходить у конкретній галузі.

Схарактеризовано синонімічність та розбіжність означених понять у дослідженнях науковців. Зокрема, деякі доводять, що між поняттями «компетенція» і «компетентність» є смислова спорідненість та співзвучність, тому й не вважають за потрібне їх розмежовувати. Однак інші науковці під компетенцією розуміють знання, уміння, навички, цінності, досвід особистості, які в довільних поєднаннях та комбінаціях на практиці будуть вдало реалізовуватися завдяки компетентності.

*© Красновська І. П.

Обґрунтовано поняття «компетенція» і «компетентність» різних дослідників (Н. Бібік, М. Пентилюк, Дж. Равен, А. Хуторський) на основі вивчення наукової літератури в період другої половини ХХ – початку ХХІ століття, які доводять, що під компетенцією варто розуміти знання і вміння, які дозволяють особистості виконувати дії, а виконання конкретних завдань у певній галузі треба трактувати як компетентність. На думку вчених, поняття взаємодоповнюються.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісна освіта, комунікативна компетентність, навчання, виховання, навчальний процес, особистість, знання, уміння, навички.

Постановка проблеми. Компетентнісна освіта, основою якої є компетентнісний підхід, усе більше набирає силу в контексті нової національної системи освіти. Цьому посприяла загальноєвропейська й світова тенденція інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизації європейської освіти на засадах Болонської угоди. По-новому трактують знання, уміння та навички, які потрібні для здійснення професійної діяльності. Проте нині актуальними є поняття «компетентність» і «компетенція», які науковці тлумачать узагальнено. Варто зазначити, що єдиних визначень цих термінів сьогодні немає. До того ж, уточнення потребують відношення між вищезазначеними ключовими поняттями.

Аналіз досліджень. Проблемою дослідження понять «компетенція» і «компетентність» займалися і продовжують займатися багато вчених у різних країнах. Зокрема, теоретичному аналізу понять, їхньому порівнянню, визначенню спільних та відмінних рис присвячено публікації Н. Бібік [1], М. Головань [4], С. Лейко [7], Н. Нагорної [8].

Трактував поняття як синонімічні Дж. Равен [10], але протилежної думки дотримуються В. Краєвський [6], А. Хуторський [11], які вважали, що поняття треба чітко розмежовувати.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні сутності понять «компетенція» і «компетентність» та встановленні відношень між ними, а також їхньої важливості у сучасній педагогічній науці.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ – початок ХХІ століття – це не лише хронологічні межі, а й період модернізації національної вищої освіти, який був зумовлений тим, щоб здобувачі освіти після закінчення освітніх закладів отримували дипломи європейського рівня. Добре відомі та всім зрозумілі поняття змінюються на нові. Не винятком стали «знання», «уміння», «навички», «навчання», «виховання», які всі освітяни називають сучасними іншомовними термінами «компетенція» та «компетентність». У педагогічній літературі вони не досить вивчені, тому і їхнє трактування серед дослідників є не однакові.

Великобританія, Німеччина та Сполучені Штати Америки – це країни, де в 1960-х роках минулого століття виник вислів «компетентнісна освіта». Стосовно вітчизняної педагогіки, то лише наприкінці 1980-х років кінцевий результат навчання стали називати терміном «компетентність». Якщо раніше було досить професійних знань та навичок, то зараз випускник освітнього закладу повинен бути готовий до співробітництва, знаходити й самостійно аналізувати будь-яку інформацію, логічно мислити, оцінювати ситуацію та працювати в команді. Тобто знання та практичний досвід є характерними рисами компетентного співробітника. Сформувати таку компетентну особистість може освіта, якій належить головна роль.

Учені з різних країн у працях на тему компетенції та компетентності (Н. Гришанова, Л. Берестова, І. Зимня, А. Маркова, Дж. Равен, Р. Уайта, А. Хуторський) пропонують умовно поділити процес становлення компетентнісної освіти на три етапи.

Перший етап (1960–70-ті рр.) – це період, коли вперше в науковий обіг вводяться поняття «компетентність» і «компетенція». Учені наполегливо працюють з питань

розмежування їхніх значень. Також розпочинається наукова робота в напрямі навчання мов, тому досліджуються, виділяються та систематизуються різні види комунікативних компетентностей. Варто звернути увагу на те, що людина застосовує свої знання, уміння і навички, виконуючи певні дії. Усі операції виконуються обмірковано та послідовно, задумуючись над їхньою важливістю не тільки для себе, а й для суспільства взагалі. Людина стає більш компетентною в тій сфері, де вона здатна максимально себе реалізувати через різні життєві компетенції.

Другий етап (1970–90-ті рр.) – це період, який характеризується активним використанням понять «компетентність» і «компетенція» як в теорії, так і на практиці в процесі навчання, а особливо, коли мова йде про вивчення різних мов. У Лондоні в 1984 році виходить книга Дж. Равена «Компетентність в сучасному суспільстві», де він дає розгорнуту дефініцію терміну та наводить список із 39 видів компетентностей (тенденція до більш повного розуміння цінностей, упевненість у собі, самоконтроль, готовність і здібність навчатися самостійно, критичне мислення, готовність вирішувати важкі питання, готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення цілей, знання, як користуватися інноваціями та інші) [10].

Третій етап (середина 90-х рр. ХХ ст. – сьогодні) – це період, характерним для якого є спроба чітко визначити компетентності, яких має дотримуватися кожний як бажаний результат у навчання. Обов'язковим є набуття людиною певних інтелектуальних, моральних та соціальних якостей.

Усіх науковців, які займалися цією проблемою, можна умовно поділити на тих, хто за синонімічність трактувань, і тих, хто за їхню протилежність. Це є причиною того, що дослідники не можуть дійти згоди й по-різному трактують поняття «компетенція» і «компетентність».

Як зазначає Н. Нагорна, помилка при трактуванні понять виникла внаслідок неправильного перекладу іншомовних слів «competence» і «competency». Вони дуже співзвучні до українських слів «компетенція» і «компетентність» [8, с. 266].

Цілком погоджується з такою думкою Н. Бібік, тому що «запозичення термінології із зарубіжних видань через неточність перекладу внесло безліч непорозумінь у з'ясуванні явищ, які не є новими ні для української термінологічної традиції, ні для педагогічної дійсності» [1, с. 46].

Ми поділяємо думку вчених стосовно неправильного перекладу цих слів та їхнє трактування в європейському освітньому просторі. Адже в американському освітньому просторі під терміном «competence» розуміють набір знань, умінь і навичок, відносин та досвіду, який можна вибирати та використовувати залежно від професійної ситуації. Термін «competency» розуміють, як практичну реалізацію навичок і знань у певній професійній сфері.

А. Богуш наголошує, що термін «компетенція» повинен трактуватися, як складова навчального та виховного процесу, а «компетентність» має бути комплексною характеристикою особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку [2].

М. Пентилюк не тільки погоджується з цією думкою, а й додає, що компетентність притаманна людині, яка має конкретні знання в певній галузі, але виявляє їх за допомогою мови [9, с. 51]. Мається на увазі, що «компетенція» – це отримані певні знання й уміння, а «компетентність» – це здатність вдало застосовувати знання на практиці та міжособистісних стосунках, тобто компетенція є складовою компетентності.

Нам імпонує думка професора, що спочатку треба отримати знання й уміння, а потім застосувати їх у різних ситуаціях. Із практики у вищій школі на заняттях з англійської мови ми під «компетенцією» розуміємо теоретичні знання, які здобувач освіти отримує під час вивчення тем з дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням». Результатом його наполегливої праці є «комунікативна

компетентність», тобто те, як він застосовує набуті знання й уміння під час проходження співбесіди в крїїнгових компаніях.

А. Хуторський стверджує, що «компетенція є категорією результату освітньої діяльності у вигляді досвіду чотирьох типів: досвіду пізнавальної діяльності, зафіксованого у формі знань; досвіду здійснення відомих способів діяльності у формі умінь діяти за зразком; досвіду творчої діяльності у формі умінь ухвалювати ефективні рішення в проблемних ситуаціях; досвіду здійснення емоційно-ціннісних ставлень у формі особистісних орієнтацій» [12, с. 59], а «компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до цієї компетенції й предмета діяльності» [там само, с. 60].

Цікавою для нас є думка Ю. Рубіна, який розглядає поняття «компетенція» і «компетентність» у трьох площинах.

По-перше, ці терміни мають лише модернізовані назви, оскільки є їхні прототипи – рівень підготовки здобувача освіти та його вміння застосовувати знання на практиці. Але пережитки нашої практичної діяльності призвели до спрощення цих понять, і вони набули недостатньо глибокої суті. Звідси і виникла необхідність нового опису якості освіти.

Другим чинником є те, що «компетенція» і «компетентність» вже широко використовуються в інших видах життєдіяльності людини і визначають високу якість її професійної діяльності. У педагогіці для опису якості підготовки здобувачів освіти суть понять не змінюється.

Учений висловлює думку, що третьою складовою є похідні поняття від термінів, що використовуються в множині. «Можливо, компетенції і компетентності в подальшому опишуть складну структуру діяльності тих, хто навчає, і додадуть інноваційний характер і резерв у розвитку самого змісту освіти» [3, с. 330].

Висновки. Досліджуючи теоретичне обґрунтування понять «компетенція» і «компетентність», бачимо, що в період другої половини ХХ – початку ХХІ століття дослідники вбачали між ними як синонімічність, так і цілковиту розбіжність. У педагогічній літературі вони не досить вивчені, що є причиною плутанини між ними. Усе проаналізоване вище дає нам змогу стверджувати, що компетенція – результат освітньої діяльності, а саме: знання, обізнаність, досвід, які дозволяють вирішувати завдання та ухвалювати рішення в певній галузі. Компетентність – спроможність фахівця мобілізувати сили при виконанні своїх професійних обов'язків на належному рівні, демонструючи гнучкість та критичність мислення. Перспективами подальшого наукового пошуку є дослідження цих понять на сучасному етапі розвитку компетентнісної освіти та їх тлумачення в контексті дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н., Ващенко Л., Локшина О., Овчарук О., Паращенко Л. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Б-ка з освіт. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
2. Богуш А., Трифонова О., Кисельова О., Горіна Ж., Черкасов М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 271 с.
3. Глобализация образования : Компетенции и системы кредитов / под общ. ред. Ю. Б. Рубина. М. : Маркет ДС Корпорейшн, 2005. 490 с.
4. Головань М. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8. С. 224–233.
5. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
6. Краевский В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах. *Педагогика*. 2003. № 3. С. 3–10.
7. Лейко С. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. № 4. С. 128–135.

8. Нагорна Н. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1–2. С. 266–268.
9. Пентиліук М. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. К.: Ленвіт, 2011. 256 с.
10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация: пер. с англ. М.: Когито-Центр, 2002. 396 с.
11. Хуторской А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал Эйдос*. 2002. 23 апреля. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
12. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.

References:

1. Bibik, N., Vashenko, L., Lokshina, O., Ovcharuk, O., & Parashenko, L. (2004). *Kompetentnisnyi pidhid u suchasniy osviti: svitovyi dosvid ta ukrayinski perspektivy* [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian aspects]. Kyiv: K.I.S [in Ukrainian].
2. Bogush, A., Trifonova, O., Kiselova, O., Gorina, Zh., & Cherkasov, M. (2008). *Formuvannya movnoi osobistosti na riznih vikovih etapah* [Formation of language personality at different age stages]. Odesa: PNC APN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Rubina, Yu. B. (Ed.). (2005). *Globalizacija obrazovaniya: Kompetencii i sistemy kreditov* [Globalization of Education: Competencies and Credit Systems]. Moscow: Market DS Korporejshn [in Russian].
4. Golovan, M. (2011). Kompetenciya ta kompetentnist: porivnyalniy analiz ponyat [Competence and competency: a comparative analysis of terms]. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovaciyni tehnologiyi*, 8, 224–233 [in Ukrainian].
5. Zimnyaya, I. (2003). Klyuchevye kompetencii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya [Key competencies – the new paradigm of educational results]. *Vyshee obrazovanie segodnya*, 5, 34–42 [in Russian].
6. Kraievskiy, V. (2003). Predmetnoe i obshepredmetnoe v obrazovatelnyh standartah [Subject and general subject in educational standards]. *Pedagogika*, 3, 3–10 [in Russian].
7. Leyko, S. (2013). Ponyattya “kompetenciya” ta “kompetentnist”: teoretichnyi analiz [The “competence” and “competency” terms: theoretical analysis]. *Pedagogichnij proces: teoriya i praktika*, 4, 128–135 [in Ukrainian].
8. Nagorna, N. (2007). Formuvannya u studentiv ponyat kompetentnosti i kompetencyi [Formation of students’ competence and competency terms]. *Vihovannya i kultura*, 1–2, 266–268 [in Ukrainian].
9. Pentilyuk, M. (2011). *Aktualni problemy suchasnoyi lingvodidaktyky* [Actual problems of modern linguodidactics]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
10. Raven, Dzh. (2002). *Kompetentnost v sovremennom obshestve: vyyavlenie, razvitie i realizaciya* [Competency in modern society: identification, development and implementation]. Moscow: Kogito-Centr [in Russian].
11. Khutorskoy, A. (2002). Klyuchevye kompetencii i obrazovatelnye standarty [Key competencies and educational standards]. *Internet-zhurnal Eydos*. Retrieved from <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm> [in Russian].
12. Khutorskoy, A. (2003). Klyuchevye kompetencii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya [Key competencies as a component of a personal and oriented education paradigm]. *Narodnoe obrazovanie*, 2, 58–64 [in Russian].

Krasnovska I. P.,

orcid.org/0000-0003-1258-0754

THEORETICAL JUSTIFICATION OF “COMPETENCE” AND “COMPETENCY” TERMS IN RESEARCH OF SCIENTISTS (SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURIES)

The article outlines the origins of competency education from the 1960s in Great Britain, Germany and the United States of America, notes the conditional division of the formation process of three stages of competency education, analyzes and theoretically substantiates the terms “competence” and “competency”. Using the scientific works of scientists, an attempt is made to determine that competence is knowledge, skills and abilities that are manifested in various

life situations and which a person must master within a particular institution. Competency, in turn, is seen not simply as the possession of knowledge, but is an integrative combination of theoretical knowledge, practical skills, motivation, personal values, qualities and provides a person's ability to perform certain activities. A competent specialist will apply the method that is most suitable in a particular area.

The synonymy and discrepancy of the mentioned terms in the scientists' researches are characterized. Thus, some argue that the terms "competence" and "competency" are semantically related and have consonance, and therefore do not consider it necessary to distinguish them. However, other scientists understand competence as knowledge, skills, abilities, values, experience of a person, which in arbitrary combinations in practice will be successfully implemented due to competency.

The terms "competence" and "competency" of different researchers (N. Bibik, M. Pentyliuk, J. Raven, A. Khutorskyi) are substantiated on the basis of studying the scientific literature during the second half of XX – beginning of XXI centuries, who prove in their works that competence should be understood as knowledge and skills that allow individuals to perform actions, and the performance of specific tasks in a particular area should be interpreted as competency. According to scientists, the terms complement each other.

Key words: competence, competency, competency education, communicative competency, training, education, educational process, personality, knowledge, skills, abilities.

Дата надходження статті: 21.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Ляшкевич А. І.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.70>

Куценко І. В.*,

orcid.org/0000-0001-5347-4101

РЕФОРМУВАННЯ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ХЕРСОНЩИНІ (80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті висвітлено особливості реформування моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів Херсонщини у 80-тих роках ХХ століття. Проаналізовано накази, звіти, протоколи засідань методичних об'єднань та педагогічних зібрань та інші документи, зміст яких пов'язаний із навчальною діяльністю морських навчальних закладів у цілому та моніторингом зокрема. Аналіз історичної літератури показав, що у 80 роках ХХ століття всі освітянські документи акцентували увагу на значній кількості ВНЗ (у тому числі й морських), які не забезпечують якісної теоретичної і практичної підготовки випускників; у навчальному процесі наголос робиться на розширенні обсягу інформації, що вивчається, а не на розвитку навичок самостійного творчого мислення у студентів; мало уваги приділено індивідуальній роботі зі студентами; норми роботи на викладача перевищують оптимальні, що призводить до зниження якості навчального процесу. Виконання цих постанов призвело до істотних змін у педагогічному процесі та моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів на Херсонщині. Аналіз протоколів засідань педагогічних зібрань, методичних об'єднань показав, що у 80-тих роках ХХ століття активно використовувались перші спроби організації моніторингу навчальних досягнень студентів: на засіданнях виокремлювались види контролю (поточний, тематичний та підсумковий), усіх курсантів поділяли на групи за здібностями з професійноорієнтованих дисциплін (сильні, слабкі та запущені). У статті

*© Куценко І. В.